

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

การสื่อสารธรรมะผ่านนิทานชาดกสำหรับเด็กอนุบาล

Dhamma Communication through Jataka Tales for Kindergarten Children

สมชาย บัวแก้ว (Somchai Buakaew)¹ ภัทวดี นิตติเกษตรสุนทร (Passawalee Nittikasetsunthorn)²ธีรารักษ์ โพธิสุวรรณ (Theerarax Photisuvan)³

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการสื่อสารธรรมะผ่านนิทานชาดกสำหรับเด็กอนุบาลมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) กระบวนการสื่อสารในบทเรียนธรรมะผ่านนิทานชาดกสำหรับเด็กอนุบาล 2) การสื่อสารหลักธรรมและสัญลักษณ์ในบทเรียนธรรมะผ่านนิทานชาดกสำหรับเด็กอนุบาล การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บทเรียนธรรมะซึ่งใช้สอนเด็กอนุบาล 2 12 บทเรียนได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบวิเคราะห์บทเรียนธรรมะ และแบบวิเคราะห์หลักธรรมและสัญลักษณ์ที่ใช้สื่อสารในบทเรียนธรรมะผ่านนิทานชาดก วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการสื่อสารในบทเรียนธรรมะผ่านนิทานชาดกสำหรับเด็กอนุบาล ประกอบด้วย (1) ผู้ส่งสาร ซึ่งมีคุณลักษณะเป็นผู้มีทักษะทั้งทางด้านพุทธศาสตร์ และการสื่อสาร (2) สาร มีเนื้อหาที่เหมาะสมสำหรับเด็ก เรื่องราวน่าสนใจ สนุกสนาน กระตุ้นให้เกิดจินตนาการ แก่นของเรื่องมีประเด็นด้านจริยธรรมให้เด็กคิดวิเคราะห์ และภาษาที่ใช้เป็นภาษาที่เข้าใจง่าย (3) สื่อ ประกอบด้วย สื่อบุคคล สื่อการ์ตูนสัตว์ และสื่อกิจกรรม (4) ผู้รับสาร คือเด็กอนุบาล 2 อายุ 5-6 ปี จำนวน 109 คน 2) การสื่อสารหลักธรรมและสัญลักษณ์ในบทเรียนธรรมะผ่านนิทานชาดกสำหรับเด็กอนุบาล พบว่า หลัก ธรรมะในบทเรียนธรรมะเป็นหลักธรรมที่แสดงเพื่อให้เด็กประพฤติตาม และไม่ประพฤติตาม โดยหัวข้อธรรมะจะสอดคล้องแทรกอยู่ในนิทานชาดกอย่างชัดเจน และมีการใช้สัญลักษณ์ในลักษณะของสัตว์ต่าง ๆ เปรียบเทียบเพื่อสื่อถึงความหมายของหลักธรรมในนิทานชาดก

คำสำคัญ: นิทานชาดก บทเรียนธรรมะ การสื่อสารธรรมะ

Abstract

The objectives of this research on Dhamma communication through Jataka tales for Kindergarten Children were to study 1) the communication process for Buddhist Dhamma lessons based on Jataka tales (stories of the former lives of the Buddha) for kindergarten children; and 2) the Dhamma principles and symbols used in those lessons. This was a qualitative research. The sample population consisted of 12 Dhamma lessons used to teach kindergarten children class 2, chosen through purposive sampling. Data were collected using a content analysis form and dhamma principles analysis form and symbols used communicated in dhamma lessons through Jataka tales analyzed through descriptive analysis. The results showed that 1) the communication process consisted of (a) the message sender, who had skills in Buddhist studies and communication; (b) the message, which had content appropriate for small children, interesting and entertaining stories, sparked children's imaginations, contained core ethical morals for the children to analyze, and were transferred in easy-to-understand language; (c) the media, consisting of personal media, animated cartoons on DVDs, and activities; and (d) the message receivers, who were kindergarten students class 2 aged 5-6 years amount 109 people. 2) The Dhamma principles conveyed in the lessons were demonstrated in order to give the children examples of behavior that should be imitated or avoided. The Dhamma topics were clearly included in the Jataka tales. The symbols that were used were primarily animal characters, whose characteristics were demonstrations of the Dhamma principles.

Keywords: Jataka tales, Buddhist Dhamma lesson, Dhamma communication

1 นักศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช smchy2517@gmail.com

2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช passawalee@yahoo.com

3 รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช Theerarux.Pho@stou.com

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

บทนำ

พุทธศาสนาถือว่าเป็นศาสนาที่สำคัญของชาติไทย และหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนานั้น เป็นหลักธรรมที่ดีมีคุณค่า ช่วยส่งเสริมความดีงามให้แก่สังคมไทย เนื้อหาในหลักธรรมคำสอนมีหลากหลายเหมาะสมกับทุกเพศทุกวัย ซึ่งในอดีตนั้นสังคมไทย ได้ยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา มีการปลูกฝังกันมาตั้งแต่เด็ก ซึ่งจะเห็นได้จากวิถีชีวิตของสังคมไทย ล้วนมีพิธีกรรมทางศาสนาเกี่ยวข้องกับด้วยทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเกิด จนถึงการตาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนามีส่วนสำคัญในการทำให้สังคมมีความสงบสุข โดยเฉพาะเรื่องการปลูกฝังสั่งสอนสิ่งที่ดีงามให้เกิดขึ้นในจิตใจของคนไทยเรามีการปลูกฝังมาตั้งแต่เด็ก โดยอาศัยการค่อยๆ อบรมสั่งสอนให้ซึมซับคุณธรรม ศีลธรรม ความดีงามเข้าสู่จิตใจตั้งแต่ในวัยเด็ก จนความดีงามนั้นเจริญขึ้นตามวัย เป็นผู้ใหญ่ที่ดี มีคุณค่า และการที่จะปลูกฝังคุณธรรม ศีลธรรมให้เกิดขึ้นในใจคนได้นั้น ต้องอาศัยระยะเวลา ค่อยๆ อบรม บ่มเพาะ ดังคำโบราณที่กล่าวไว้ว่า “ไม้อ่อนดัดง่าย ไม้แก่ดัดยาก” และเด็กเป็นเสมือนผ้าขาวบริสุทธิ์ ที่เหมาะสมอย่างยิ่งแก่การเติมสิ่งที่ดีๆ ใส่เข้าไป และเปรียบเหมือนการป้องกันสิ่งสกปรกเลอะผ้าขาว ย่อมง่ายกว่าการซักผ้าที่สกปรกแล้ว ดังนั้นสิ่งเหล่านี้จึงถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกฝ่ายต้องช่วยกันปลูกฝังคุณธรรม ศีลธรรม ให้แก่เด็ก

แต่ในปัจจุบันการเรียนการสอนเรื่องคุณธรรม ศีลธรรม สำหรับเด็กโดยเฉพาะเด็กอนุบาล ยังไม่ค่อยมีแพร่หลายมากนัก จะมีก็เฉพาะบางโรงเรียนที่ให้ความสำคัญเรื่องคุณธรรม ศีลธรรมเท่านั้น แม้แต่กระทรวงศึกษาธิการเองก็ไปเริ่มให้ความสำคัญเฉพาะในส่วนของเด็กประถมศึกษา มัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา แต่ในความเป็นจริง เด็กปฐมวัยคือทรัพยากรบุคคลที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะเด็กในวัยนี้จะมีพัฒนาการด้านต่างๆ เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัฒนาการด้านสติปัญญา ซึ่งเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการในด้านอื่นๆ ดังนั้นการเริ่มสอนธรรมะตั้งแต่เด็กอนุบาลจึงถือว่าเป็นเรื่องจำเป็น สำคัญและเร่งด่วน

การให้การศึกษาสำหรับเด็กระดับปฐมวัย หรือระดับอนุบาล จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการและความพร้อมในการเรียนรู้แก่เด็ก ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมไทย เพื่อให้เด็กได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพพร้อมที่จะเรียน และมีชีวิตอย่างมีความสุข มีภูมิคุ้มกันตั้งแต่เด็ก ดังนั้นเรื่องของ“ธรรมะ” จึงเป็นเรื่องเร่งด่วนสำหรับสังคมไทย การจะทำให้คนไทยมีธรรมะในจิตใจ ควรเริ่มตั้งแต่ยังเด็ก ตั้งแต่ก่อนวัยเรียน ต่อเนื่องมาถึงวัยอนุบาล ประถม มัธยม การสอนในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะธรรมะให้กับเด็ก ไม่มีคำว่ายากเกินไป หากเปิดโอกาสให้เขารู้จักและเรียนรู้ ดังจะเห็นได้จากการพัฒนาการของมนุษย์นั้นจะเริ่มตั้งแต่วัยทารก วัยเด็ก วัยก่อนเรียน หรือวัยเข้าเรียน ล้วนมีการพัฒนาการทั้งทางร่างกาย พัฒนาทางด้านอารมณ์ พัฒนาทางด้านสังคม และพัฒนาทางด้านสติ ปัญญา หรือแม้แต่เรื่องการเรียนรู้ภาษา และการรู้จักใช้ภาษาในการสื่อสาร ล้วนมีการพัฒนามาตั้งแต่วัยเด็กทั้งสิ้น

ผู้วิจัยเองทำหน้าที่เป็นครูพระสอนศีลธรรมประจำอำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ได้เห็นถึงความสำคัญในการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาช่วยปลูกฝังคุณธรรม ศีลธรรม ที่ดีงามให้กับเด็กอนุบาล จึงมีความสนใจในการศึกษากระบวนการสื่อสารธรรมะ หลักธรรมและศึกษาถึงสัญลักษณ์ ต่างๆ ในนิทานชาดก ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบแทนความหมายของการกระทำทั้งฝ่ายดี และไม่ดี โดยเลือกเรื่องที่มีความเหมาะสมทั้งใน

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

ด้าน คุณธรรม เนื้อหา เวลา ความรู้ความเข้าใจความสนใจที่มีความเหมาะสมกับเด็กอนุบาลจำนวน 12 เรื่องเพื่อศึกษาถึงรูปแบบในการสื่อสารที่เหมาะสม และการตีความสัญลักษณ์ต่างๆ จากตัวละครของนิทานชาดก

ผลที่ได้จากการศึกษา จะทำให้ผู้สอนได้นำนิทานชาดกที่มีรูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสมมาใช้ในการสอนซึ่งจะช่วยกระตุ้นให้เด็กเกิดความสนใจอยากเรียนรู้ อีกทั้งนิทานชาดกก็มีเนื้อหาที่เข้าใจง่ายเพราะโดยธรรมชาติของเด็กแล้วจะชอบฟังนิทาน เพราะนิทานเป็นเรื่องที่เข้าใจง่าย ตื่นเต้น เข้าใจ ตัวละครมีหลากหลาย ทั้งคน สัตว์ ต้นไม้ เทวดาภูตผีปิศาจและมีเค้าโครงเรื่องที่น่าสนใจชวนติดตามตัวละครมีความสมจริงสอดแทรกไปด้วยเนื้อหาธรรมะสอดคล้องกับความสนใจของเด็กทำให้เด็กซึมซับเข้าใจเนื้อหาธรรมะที่สอดแทรกอยู่ในนิทานชาดกและเกิดความสุขสนุกสนานเพลิดเพลินไม่เบื่อหน่ายช่วยให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการนำสิ่งที่รับรู้มาใช้ในการชีวิตประจำวัน และเป็นการปลูกฝังพื้นฐานธรรมะให้กับเด็กตั้งแต่ยังเล็ก ธรรมะที่อยู่ในใจก็จะเพิ่มพูนและองอาจขึ้นตามวัย จนสามารถแยกแยะสิ่งดี ไม่ดี ควรทำ หรือ ไม่ควรทำ รู้จักใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา เลือกที่จะปฏิบัติตนที่ถูกต้องได้ด้วยตนเอง และยอมรับผลการกระทำของตนเองได้อย่างมีสุข มีชีวิตที่สมบูรณ์ทั้งกายและใจ

วัตถุประสงค์การวิจัย

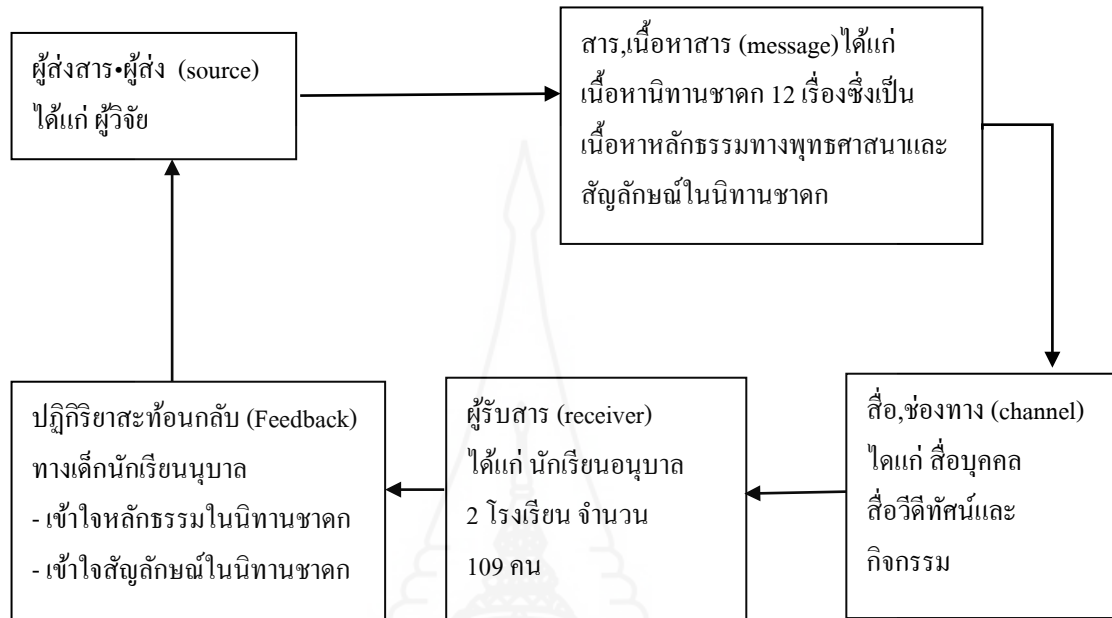
1. ศึกษากระบวนการการสื่อสารในบทเรียนธรรมะผ่านนิทานชาดกสำหรับเด็กอนุบาล
2. ศึกษาหลักธรรมและสัญลักษณ์ที่ใช้สื่อสารในบทเรียนธรรมะผ่านนิทานชาดกสำหรับเด็กอนุบาล

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

กรอบแนวคิดการวิจัย

กระบวนการสื่อสารบทเรียนธรรมะผ่านนิทานชาดก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสื่อสารธรรมะผ่านนิทานชาดกสำหรับเด็กอนุบาล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1. กลุ่มตัวอย่าง 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 3. การเก็บรวบรวมข้อมูล 4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษา คือบทเรียนธรรมะผ่านนิทานชาดก จำนวน 12 เรื่อง ซึ่งประกอบด้วย 1. สกุนตชาดก : คิดว่าตัวกลดเลขพลาดทำ 2. พกชาดก นกกระยางเจ้าเล่ห์กับปู 3. คิตติราชชาดก ลำดับอาวสุ 4. กโปตกชาดก กาละโมบ 5. อกาลราวีชาดก ตายเพราะไม่มีใครสั่งสอน 6. วัฏฏกชาดก รอดตายเพราะยอมอด 7. มุณิกชาดก หมูจอมตะกละ 8. นันทิวิสาชาดก โคนันทวิสา 9. มหิพามุขชาดก ช้างคู่ร้ายเพราะฟังคำร้ายจากคนพาล 10. มิตจินชาดก ปลาโอเอ๋ย 11. จุลลกเศรษฐีชาดก ชากหนูสร้างเศรษฐี 12. สัมโมทมานชาดก นกกระจาบ

โดยบทเรียนธรรมะผ่านนิทานชาดกทั้ง 12 เรื่องนี้ เป็นบทเรียนธรรมะที่ใช้สอนนักเรียนอนุบาล 2 โรงเรียนจิตติวิทยา ตำบลท่ามะกา อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 45 คน และโรงเรียนบ้านท่ามะกา ตำบลท่ามะกา อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 64 คน ที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 2.1 แบบวิเคราะห์บทเรียนธรรมะผ่านนิทานชาดก 2.2 แบบวิเคราะห์หลักธรรมและสัญลักษณ์ที่ใช้สื่อสารในบทเรียนธรรมะผ่านนิทานชาดก จำแนกเป็นแบบวิเคราะห์หลัก ธรรม ที่ใช้สื่อสารในบทเรียนธรรมะผ่านนิทานชาดก แบบวิเคราะห์สัญลักษณ์ ที่ใช้สื่อสารในบทเรียนธรรมะผ่านนิทานชาดก

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล 3.1 รวบรวมบทเรียนธรรมะ 12 เรื่อง และศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในนิทานชาดก 3.2 ศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลักธรรม อรรถกถาชาดก ทฤษฎีทางการสื่อสาร การสื่อสารธรรมะ การสื่อสารภาษา วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ 3.3 สร้างแบบวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารบทเรียนธรรมะผ่านนิทานชาดก และหลักธรรมที่ใช้ในการสื่อสารบทเรียนธรรมะผ่านนิทานชาดก 3.4 นำแบบวิเคราะห์ที่สร้างไว้มาเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล 4.1 ศึกษาเนื้อหาของบทเรียนธรรมะผ่านนิทานชาดกที่เลือกมา 12 บทเรียน จากนั้นทำการวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารของบทเรียนธรรมะทั้ง 12 บทเรียน 4.2 วิเคราะห์หลักธรรมที่ใช้ในการสื่อสารบทเรียนธรรมะผ่านนิทานชาดก 12 เรื่องที่เลือกมา 4.3 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา 4.4 สรุปผลการวิเคราะห์ในรูปแบบของการบรรยาย โดยการวิเคราะห์เนื้อหา และบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. กระบวนการสื่อสารในบทเรียนธรรมะผ่านนิทานชาดกสำหรับเด็กอนุบาลเป็นกระบวนการสื่อสารที่เน้นไปที่วัยของเด็กอนุบาล ซึ่งเด็กในวัยนี้มีความสนใจในการเล่นไม่ว่าจะเป็นเล่นคนเดียวหรือเล่นเป็นกลุ่ม สนใจในรูปภาพที่มีสีสันสวยงามสนใจในการฟังหรือดูสื่อเกี่ยวกับนิทาน ฟังหรือร้องเพลงด้วยจังหวะที่สนุกสนาน สนใจสิ่งรอบตัว และชอบซักถาม (สุชา จัฑทร์เอม 2538:49) ผลการศึกษากระบวนการสื่อสารสรุปได้ว่า

- ผู้ส่งสาร ในการสื่อสารธรรมะผ่านนิทานชาดกสำหรับเด็กอนุบาลนั้น จำเป็น ต้องเป็นผู้มีคุณลักษณะพิเศษอย่างน้อย 2 ประการ คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางธรรม และ เป็นผู้ที่สามารถ สื่อสารกับเด็กอนุบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้ส่งสาร (ในกรณีนี้คือผู้วิจัย) เป็นนักบวชในพุทธศาสนา ศึกษาจบนักธรรมชั้นเอก และศึกษาที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทำให้มีความเข้าใจหลักธรรมในนิทานชาดกเป็นอย่างดี อีกทั้งยังมีประสบการณ์ ในการสอนเด็กระดับอนุบาลมาเป็นระยะเวลาหนึ่ง จึงทำให้เข้าใจว่ากระบวนการเรียนการสอน โดยเฉพาะกระบวนการเรียนการสอนธรรมะ ควรจัดให้เหมาะสมสำหรับเด็กระดับนี้

- สาร จากประสบการณ์ และจากการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัยได้คัดเลือกนิทานชาดกที่มีเนื้อหาเหมาะสมสำหรับเด็กอนุบาล ตามองค์ประกอบของสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (อ้างในสุวิทย์ และอรรถมุฑคัม 2547: 214-215) ดังนี้ 1. เป็นเรื่องที่เหมาะสมสำหรับเด็ก 2. มีการดำเนินเรื่องเป็นไปตามลำดับขั้นตอน 3. ฉากของเรื่อง เวลา และสถานที่จะต้องสอดคล้องกัน 4. แก่นของเรื่องมีจุดเน้นให้เด็กคิด 5. ตัวละครของเรื่องมีพฤติกรรมที่อยู่ในวัยใกล้เคียงกับเด็ก 6. ภาษาและเรื่องจะต้องเข้าใจง่าย 7. การให้ความรักความสดชื่นตรงกับ ความสนใจและความต้องการของเด็ก 8. ตัวละครของเรื่องจะต้องมีพฤติกรรมที่มีความคิดสร้างสรรค์ 9. เนื้อเรื่องเน้นให้เด็กใช้จินตนาการให้มากที่สุด 10. เนื้อเรื่องมุ่งให้เด็กมีการตอบ สนองในการคิดแก้ปัญหาพร้อมกับตัวละครของเรื่อง 11. เป็นนิทานที่มีความยืดหยุ่นในเนื้อเรื่อง เพื่อให้เด็กเกิดการตอบสนองในการแก้ปัญหาได้หลายๆ ลักษณะ 12. เป็นเรื่องราวที่น่าตื่นเต้น เร้าใจและสนุกสนาน เพื่อเร้าใจให้เด็กเกิดความอยากรู้อยากเห็น และคาดคะเนเหตุการณ์ต่างๆ ของเรื่องที่จะเกิดขึ้น

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

- สื่อ ที่ใช้ในการสื่อสารบทเรียนธรรมะผ่านนิทานชาดกสำหรับเด็กอนุบาล จำแนกออกเป็น สื่อ และกิจกรรมสื่อที่ใช้ถ่ายทอดธรรมะ คือ สื่อบุคคล (ผู้สอน ซึ่งในที่นี้คือ ผู้วิจัย) และสื่อวัตถุที่เกี่ยวกับบทเรียนธรรมะที่นำมาสื่อสารกับเด็กทั้ง 12 บทเรียน

กิจกรรม เป็นกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนบทเรียนธรรมะผ่านนิทานชาดก ซึ่งผู้วิจัยออกแบบตามแนวคิด 2 ประการคือ 1.กิจกรรมที่จะมาช่วยสร้างการรับรู้ แรงจูงใจ การจดจำ และทำให้เด็กมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมนั้น ต้องเป็นกระบวนการที่ 1.1 สร้างความเพลิดเพลินสนุกสนาน 1.2 ช่วยกระชับความสัมพันธ์ไม่ว่าจะเป็นกับครอบครัวหรือกับเพื่อน 1.3 ช่วยเสริมสร้างจินตนาการ 1.4 ให้ข้อคิดและคติเตือนใจ 1.5 ช่วยปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม (สืบค้นเมื่อ 20 /2/58 จาก <http://www.dmc.tv/pages>) 2. กิจกรรมต้องสะท้อนถึงการสื่อสารรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือหลาย รูปแบบในการศึกษาครั้งนี้ พบว่า กิจกรรมที่ใช้สื่อสารบทเรียนธรรมะผ่านนิทานชาดก ประกอบด้วย การสื่อสารภายในบุคคล การสื่อสารระหว่างบุคคล และการสื่อสารกลุ่ม โดยรูปแบบการสื่อสารที่นำมาใช้มากที่สุดคือการสื่อสารภายในบุคคล

- ผู้รับสาร ในที่นี้คือ นักเรียนอนุบาล 2 โรงเรียนจิตติวิทยา ตำบลท่ามะกา อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 45 คน และโรงเรียนบ้านท่ามะกา ตำบลท่ามะกา อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 64 คน ที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 เพื่อให้สอดคล้องกับวัยของเด็ก หลักธรรมและสัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสารบทเรียนธรรมะผ่านนิทานชาดกสำหรับเด็กอนุบาล

2. หลักธรรมที่ได้จากบทเรียนธรรมะสำหรับเด็กอนุบาลนั้นแยกเป็นประเด็นที่ควรประพฤติตาม และไม่ควรประพฤติตามซึ่งแยกได้ดังนี้ หลักที่ควรประพฤติตาม 1. หลักการทำความเคารพกันตามลำดับอายุ (ตติธรรมาดก ลำดับอาวุโส) 2. หลักความอดทนอดกลั้น (วัฏฏชาดก รอดตายเพราะขอมอด) 3. หลักการพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะ (นันทวิสาขชาดก โคนันทวิสาข) 4. หลักการรู้จักสร้างฐานะ การประหยัด อดออม (จุลลทศเรฐฐิชาดก) ชาคนุสรสร้างเศรษฐี 5. หลักความสามัคคี (สัมโมทมานชาดก นกกระเจา) หลักที่ไม่ควรประพฤติตาม 1. ความไม่เชื่อฟังผู้รู้ (สกุณชาดก คิดว่าตัวฉลาดเลยพลาดท่า) 2. การใช้ปัญญาหลอกลวงผู้อื่น (พกชาดก นกกระยางเจ้าเล่ห์กับปู) 3. ความละโมภ ทำให้ตัวเดือดร้อน (กโปตกชาดก กาละโมภ) 4. การไม่รู้จักกาลเทศะ (อภาลาวิชาดก ตายเพราะไม่มีใครสั่งสอน) 5. การไม่รู้จักประมาณในการกิน (มุณิกชาดก หมูจอมตะกละ) 6. การคบคนพาล (มหิพามุขชาดก ช้างคู่ร้ายเพราะฟังคำร้ายจากคนพาล) 7. ความประมาท (มิตจินชาดก ปลาโอเอ๋ย)

สัญลักษณ์ หรือสิ่งที่เปรียบเทียบกับเกี่ยวกับการกระทำต่างๆ ด้วยการนำสัตว์มาสื่อความหมายของการกระทำนั้นๆสรุปได้ดังนี้ 1. นก สัญลักษณ์ของความหวังที่อยู่ติดในรังของตน 2. นกยางเป็นสัญลักษณ์ของความเจ้าเล่ห์เพราะโดยปกติเป็นสัตว์ที่ชอบกินปลา 3. ช้าง สัญลักษณ์ของความเป็นสัตว์ตัวใหญ่ มีทิวามานะ ไม่ยอมใคร 4. นกกา สัญลักษณ์ ของความละโมภ ชอบขโมยของเขากิน 5. ไก่ สัญลักษณ์ของเวลา การบอกเวลา 6. นกกระเจา สัญลักษณ์ของความอดทน จากการทำรังต้องอาศัยความอดทน 7. หมู สัญลักษณ์ สัตว์ชอบกิน ชอบนอน โลกไม่รู้จักประมาณในการบริโภคอาหาร 8. โคสัญลักษณ์ของสัตว์ที่มีกำลังมาก 9. ช้าง สัญลักษณ์ของความเป็นสัตว์ใหญ่ คุร้าย 10. ปลา สัญลักษณ์ของสัตว์ชอบเที่ยวไปเรื่อยๆ ไหลไปตามน้ำ 11. ชาคนุสรตาย สัญลักษณ์ของความเป็นสัตว์เล็ก ไม่มีราคา 12. นกกระเจา สัญลักษณ์ของสัตว์ ที่อาศัยอยู่เป็นกลุ่ม มีปัญหาขัดแย้งกัน

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

ผลจากการนำกระบวนการสื่อสารในบทเรียนธรรมะผ่านนิทานชาดกสำหรับเด็กอนุบาลไปใช้สอนนักเรียนอนุบาล 2 โรงเรียนจิตติวิทยา ตำบลท่ามะกา อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 45 คน และโรงเรียนบ้านท่ามะกา ตำบลท่ามะกา อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 64 คน ที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557

1 นิทานชาดก สกุนชาดก - คิดว่าตัวฉลาดเลขพลาดท่า

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เด็กมีความสนใจในนิทานชาดกและให้ความสนใจในการทำกิจกรรมพอสมควร ซึ่งเด็กส่วนมากจะช่วยกันตอบปัญหา ที่ผู้สอนถาม ซึ่งในส่วนของกิจกรรมนั้นได้ใช้เกมเดินทางสู่อนาคต เพื่อเชื่อมโยงระหว่างเนื้อเรื่องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้ปัญญา เป็นการฝึกให้เด็กรู้จักใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา ซึ่งเด็กส่วนใหญ่สามารถเข้าใจในสิ่งที่ผู้สอนต้องการสื่อสารได้ในระดับพอใช้

พฤติกรรม เด็กเข้าใจในเนื้อหาและสัญลักษณ์ที่สื่อโดยนกกระเจาว่าการไม่เชื่อฟังผู้อื่นนั้นเป็นผลเสียต่อตัวเองอย่างไร ในด้านพฤติกรรมนั้นยังไม่ชัดเจน

2) ปัญหาอุปสรรค

คำพูดหรือการบรรยายที่ใช้ในการสื่อสารต้องปรับปรุงให้ใกล้เคียงกับวัยของเด็ก

3) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ควรแบ่งเวลาให้พอดีกับกิจกรรมในแต่ละช่วง

2 นิทานชาดก พกชาดก นกยางเจ้าเล่ห์

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เด็ก มีความสนุกสนาน กับกิจกรรมนิทานชาดก และพอใจกับการทำกิจกรรม เกมระบายสี ซึ่งสามารถระบายสีได้ถูกต้อง ตามวัตถุประสงค์ ที่ผู้สอนกำหนด ที่เลือกกิจกรรมนี้เพราะต้องการเชื่อมโยงให้เด็กรู้จักแยกแยะระหว่างคนดีที่ควรคบกับคนไม่ดีที่ไม่ควรคบได้

พฤติกรรม เด็กเข้าใจในเนื้อหาและสัญลักษณ์ที่สื่อโดยนกกระยางว่า การหลอกลวงผู้อื่นนั้นไม่ดีอย่างไร และเข้าใจว่าการกระทำอย่างนี้ไม่ควรประพฤติตาม

2) ปัญหาอุปสรรค

การแบ่งเวลาในแต่ละช่วงกิจกรรมยังไม่ชัดเจนทำให้เวลาไม่พอดีกับกิจกรรม

3) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การระบายสีใช้เวลาพอสมควร จึงควรแบ่งเวลา ในช่วงการระบายสีมากกว่าเดิม

3 นิทานชาดก ติตติราชาดก ลำดับอาวุโส

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เด็กสนใจในการชมนิทานชาดกพอสมควร และมีความสนใจ ในการทำกิจกรรมโดยออกมาเล่าประเด็นต่างๆ ตามที่ผู้สอนตั้งประเด็นถาม ที่เลือกทำกิจกรรมนี้เพราะต้องการปลูกฝังให้เด็กรู้จักการทำความเคารพกับซึ่งกันและกันตามลำดับอายุ ซึ่งเด็กเข้าใจความหมายที่ผู้สอนต้องการสื่อสารได้เป็นอย่างดี

พฤติกรรม เด็กเข้าใจในเนื้อหาและสัญลักษณ์ที่สื่อโดย ช้าง สิง นกกระโท ว่าการให้เกียรติ การทำความเคารพกัน เป็นสิ่งที่ดีงาม นำเอาเป็นแบบอย่าง

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5
The 5th STOU Graduate Research Conference

2) ปัญหาและอุปสรรค

เวลา ในการทำกิจกรรมน้อยเกินไป ทำให้เด็กไม่ได้ออกมาทำกิจกรรมครบทุกคน

3) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การทำให้เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้เวลาพอสมควร ดังนั้นจึงควรใช้เวลาในการทำกิจกรรมมากกว่านี้

4 นิทานชาดก กโปตกชาดก กาละโมบ

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เด็กให้ความสนใจในนิทานชาดกและทำกิจกรรมระบายสีอยู่ในระดับดี ดำเนินกิจกรรมได้ตามวัตถุประสงค์ในระดับดี ในส่วนของกิจกรรม ที่เลือกกิจกรรมระบายสีสิ่งที่ประทับใจหรือเหตุการณ์ที่ประทับใจ นำมาเป็นแบบอย่างเพราะต้องการให้เด็กรู้จักแยกแยะสิ่งที่ดี และไม่ดี และรู้จักกระทำแต่ในสิ่งที่ดี เพื่อตนเองจะได้ไม่เดือดร้อนในภายหลัง เด็กเข้าใจความหมายที่ผู้สอนต้องการสื่อสารในระดับดี

พฤติกรรม เด็กเข้าใจในเนื้อหาและสัญลักษณ์ที่สื่อโดยนกกว่า ความละโมบนั่นจะทำให้ตัวเองเดือดร้อน และเข้าใจถึงผลเสียของความละโมบไม่ต้องการประพฤติดตาม

2) ปัญหาและอุปสรรค

ในส่วนของรูปแบบรูป เด็กยังไม่เข้าใจความหมาย ทำให้เลือกที่จะระบายสีไม่ถูกต้อง

3) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ควรมีการอธิบายรูป แต่ละรูปก่อนเริ่มลงมือทำกิจกรรม

5 นิทานชาดก อกาลราวิชาดก - ตายเพราะไม่มีใครสั่งสอน

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ความสนใจในการชมนิทานชาดกและทำกิจกรรมอยู่ในระดับดี ในส่วนกิจกรรมที่ใช้นั้นเลือกเกมวาดภาพปริศนา ที่เลือกกิจกรรมนี้เพราะต้องการเชื่อมโยงให้เห็นถึง การที่คนเรามีพ่อแม่ครูอาจารย์คอยบอกคอยสอน ย่อมมีโอกาสประสบความสำเร็จได้ดีกว่า และคนเรานั้นจะได้ดีก็เพราะมีพ่อแม่ ครูอาจารย์คอยว่ากล่าวตักเตือน ซึ่งเด็กเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนต้องการสื่อสารอยู่ในระดับดี

พฤติกรรม เด็กเข้าใจในเนื้อหาและสัญลักษณ์ที่สื่อโดยไก่ว่า การมีคนว่ากล่าวตักเตือน ค่อยบอกคอยสอนสิ่งต่างๆ ให้นั้นเป็นผลดีอย่างไร และเห็นถึงประโยชน์จากการสอนและว่ากล่าวตักเตือน

2) ปัญหาและอุปสรรค

เวลาไม่พอกับการทำกิจกรรมทำให้ระบายสีได้ไม่ครบทุกภาพ

3) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ในส่วนของการทำกิจกรรม ควรมีกิจกรรมให้ทำ 2 ชุดเพื่อให้เด็กลองทำก่อนโดยที่ยังไม่บอกถึงช่องที่จะต้องระบาย

6 นิทานชาดก วัฏฏกชาดก - รอดตายเพราะขอมอด

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เด็กมีความสนใจในเนื้อหา นิทานชาดก และร่วมกันทำกิจกรรมด้วยความสนใจ ในส่วนของกิจกรรม นั้นใช้กิจกรรมเกมต่อจิ๊กซอร์ เพื่อให้เด็กได้รู้จักการทำงานเป็นทีม และรู้จักร่วมกันแก้ไขปัญหา และเป็น

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

อธิบายในการสอนที่เชื่อมโยงไปถึงการรู้จักแก้ปัญหาด้วยปัญญา ซึ่งเด็กสามารถเข้าใจตามที่ผู้สอนต้องการสื่อสารได้ในระดับพอใช้

พฤติกรรม เด็กเข้าใจในเนื้อหาและสัญลักษณ์ที่สื่อ โดยนกรจะจบว่า ความอดทนอดกลั้นนั้นจะทำให้ตัวเองประสบความสำเร็จได้ และต้องการมีพฤติกรรมตามอย่าง

2) ปัญหาและอุปสรรค

เวลาในการทำกิจกรรม ไม่เพียงพอ

3) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ควรมีเวลาในการทำกิจกรรมมากกว่าเดิม พัฒนาอีกข้อว่าให้มีขนาดใหญ่กว่าเดิม

7 นิทานชาดก มุณิกชาดก - กิณสหายตายเร็ว

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เด็กมีส่วนร่วมในการชม นิทานชาดก และในการทำกิจกรรม ด้วยความสนใจ ในส่วนของกิจกรรมนั้น ใช้กิจกรรมเกมลากเส้นทายภาพ เพื่อให้เด็กได้สนุกสนานกับการลากเส้นเพื่อทายว่าจะได้ภาพอะไร เพื่อเชื่อมโยงไปถึงการกระทำของตนเองว่า การกระทำต่าง ๆ นั้นเกิดขึ้นจากการกระทำของตนเองทั้งฝ่ายดีและฝ่ายไม่ดี และเราควรเลือกกระทำแต่ในฝ่ายที่ดี หลังจากทำกิจกรรมเสร็จแล้วผู้สอนได้ยกเหตุการณ์ซึ่งมีทั้งฝ่ายดีและไม่ดี ซึ่งในภาพรวมแล้วเด็กสามารถตอบคำถามได้ถูกต้องเป็นส่วนใหญ่

พฤติกรรม เด็กเข้าใจในเนื้อหาและสัญลักษณ์ที่สื่อ โดยหนูว่า การเห็นแก่กินนั้น จะทำให้ตัวเองเดือดร้อน และไม่ต้องการทำตามอย่าง

2) ปัญหาและอุปสรรค

ในส่วนของการสรุปกิจกรรม ขาดเกินไป เด็กบางคนไม่เข้าใจ

3) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ควรมีการสรุปกิจกรรมให้เด็กได้เข้าใจง่ายขึ้น

8 นิทานชาดก นันทวิสาขชาดก

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เด็กให้ความสนใจในการชมและทำกิจกรรมด้วยความสนุกสนานพอใจ ในส่วนของกิจกรรมนั้น ใช้กิจกรรมเกมวาดภาพตามที่สั่ง ซึ่งส่วนมากภาพที่วาดนั้นจะเป็นรูปเกี่ยวกับปากในลักษณะต่างๆ เพื่อเป็นอุบายในการสอน เรื่องเกี่ยวกับการพูด เพื่อให้เด็กรู้จักการใช้คำพูดที่ไพเราะ สุภาพ ซึ่งในภาพรวมแล้วเด็กเข้าใจและประพฤติตามได้ถูกต้อง

พฤติกรรม เด็กเข้าใจในเนื้อหาและสัญลักษณ์ที่สื่อ โดยโคว่า แม้แต่สัตว์ก็ยังต้องการคำพูดที่ไพเราะ เห็นประโยชน์ของการพูดไพเราะ และต้องการทำตาม

2) ปัญหาและอุปสรรค

ในส่วนของการใช้คำสั่งยังไม่ค่อยชัดเจนทำให้บางคนไม่เข้าใจ จึงปฏิบัติตามได้ไม่ถูกต้อง

3) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

พัฒนากิจกรรมให้ง่ายขึ้น

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

9 นิทานชาดก มหิพามุขชาดก - ช้างคู่ร้ายเพราะฟังคำร้ายจากคนพาล

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เด็กก็มีความเข้าใจและสนใจในการชมนิทานในระดับดี ในส่วนของกิจกรรมนั้น ใช้กิจกรรมเกมตามหาคนดี โดยให้เด็กจับกลุ่มกัน กลุ่มละ 3-5 คน เพื่อช่วยกันระบายสีตัวการ์ตูนในภาพที่มีการแสดงออกในทางที่ดี เพื่อเป็นอุบายในการสอนเรื่องการทำงานเป็นกลุ่ม การรู้จักช่วยกันทำงานให้เสร็จ และเพื่อการจดจำในรูปแบบที่เป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งในภาพรวมแล้วทุกกลุ่มให้ความร่วมมือกันดี และสามารถระบายสีในภาพที่ผู้สอนต้องการทดสอบได้ถูกต้อง

พฤติกรรม เด็กเข้าใจในเนื้อหาและสัญลักษณ์ที่สื่อโดยเข้าใจว่า การคบคนไม่ดีหรือเข้าใกล้คนไม่ดีนั้นจะทำให้ตัวเองเดือดร้อนได้อย่างไร เห็นโทษของการคบคนไม่ดี ไม่ต้องการคบคนไม่ดี

2) ปัญหาและอุปสรรค

รูปตัวอย่างไม่ค่อยชัดเจน เด็กบางคนยังไม่เข้าใจ

3) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

พัฒนากิจกรรมที่ทำให้เด็กเข้าใจง่ายขึ้น

10 นิทานชาดก มิตจินตชาดก - ปลาโอเอ๋ย

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เด็กมีความสนใจในนิทานชาดกและกิจกรรมในระดับดี ในส่วนของกิจกรรมนั้น ใช้กิจกรรมเกมระบายสีตามลำดับการเจริญเติบโต ในแต่ละช่วงวัยของคน แบบจำกัดเวลา โดยใช้เงื่อนไขว่าหมดเวลาให้หยุดระบาย เพื่อเชื่อมโยงไปถึงอุบายในการสื่อสารให้เด็กได้เข้าใจว่า ทุกคนไม่สามารถไปถึงสิ่งที่ตัวเองฝันหรือคิดไว้ได้ บางคนไปถึง บางคนไปไม่ถึงขึ้นอยู่กับความเพียรพยายาม และสอนให้เข้าใจถึงกาละเทศะเวลาไหนควรทำอะไร อย่าเอาแต่เที่ยวเล่นสนุกสนาน ซึ่งในภาพรวมแล้วเด็กสามารถทำกิจกรรมตามเกณฑ์ที่ผู้สอนกำหนดไว้ได้ และมีความเข้าใจพอสมควรแต่ยังมีบางส่วนยังไม่เข้าใจ

พฤติกรรม เด็กเข้าใจในเนื้อหาและสัญลักษณ์ที่สื่อโดยกล่าวว่า ความประมาท การไม่รู้จักรับแรงชวนขายจะทำให้ตัวเองเดือดร้อนภายหลัง และไม่ต้องการเป็นคนเฉื่อยชา

2) ปัญหาและอุปสรรค

ในส่วนของกิจกรรมยากเกินไปสำหรับเด็กบางคนไม่เข้าใจ

3) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

เลือกกิจกรรมที่ง่ายกว่าเดิม

11 นิทานชาดก จุลลกเศรษฐีชาดก - ชากหนูสร้างเศรษฐี

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เด็กมีความสนใจทั้งชาดก และกิจกรรมเป็นอย่างดี ในส่วนของกิจกรรมนั้น ใช้กิจกรรมเกมระบายสี โดยให้ระบายสีในการกระทำที่แสดงถึงความประหยัด เพื่อต้องการปลูกฝังพฤติกรรมความประหยัด และส่งเสริมความประหยัดให้แก่เด็ก ซึ่งเด็กสามารถระบายสีได้ถูกต้องตามที่ผู้สอนกำหนดไว้ และเข้าใจถึงพฤติกรรมที่แสดงถึงความประหยัดได้เป็นอย่างดี

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

พฤติกรรม เด็กเข้าใจในเนื้อหาและสัญลักษณ์ที่สื่อโดยซากหนูว่า คนเรารู้จักประหยัด อดออม ก็สามารถสร้างให้ร่ำรวยได้ เด็กมีพฤติกรรมต้องการเป็นคนประหยัด อดออม

2) ปัญหาและอุปสรรค

เด็กบางคน ยังไม่เข้าใจความหมาย และเห็นคุณค่า ของความประหยัด ยังตัดสินใจไม่ได้ว่า อะไรจำเป็นอะไรไม่จำเป็น

3) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ในส่วนของกิจกรรม ควรเพิ่มรูป ซึ่งเป็นตัวอย่าง เพื่อให้เด็กเลือก ให้หลากหลายคน

12 นิทานชาดก สัมโมทมาชาดก นกกระจาบ

1) ผลสำเร็จทั้งการเรียนรู้

เด็กเข้าใจความหมายของนิทานชาดก และกิจกรรมได้อย่างดี และมีความสนุกสนานที่ได้ขมนิทานชาดก และร่วมกันทำกิจกรรม ในส่วนของกิจกรรมนั้น ได้เลือกกิจกรรมเกมพลังสามัคคี เพื่อต้องการให้เด็กเห็นถึงประโยชน์ของสามัคคี ซึ่งเด็กสามารถเข้าใจได้และให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมด้วยความสามัคคี และมีความสุข

พฤติกรรม เด็กเข้าใจในเนื้อหาและสัญลักษณ์ที่สื่อโดยนกกระจาบว่า ความสามัคคีคือพลัง และจะทำให้การกระทำทุกอย่างประสบความสำเร็จ เห็นประโยชน์และคุณค่าของสามัคคี

2) ปัญหาและอุปสรรค

กิจกรรมกลุ่มใหญ่เกินไป ทำให้เด็กบางคนไม่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

3) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ควรแบ่งกลุ่มเด็กให้เล็กลง เพียงจะได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

อภิปรายผลการวิจัย

1. กระบวนการสื่อสารในบทเรียนธรรมะผ่านนิทานชาดกสำหรับเด็กอนุบาลจาก การศึกษาพบว่า ในการสื่อสารบทเรียนธรรมะผ่านนิทานชาดกสำหรับเด็กอนุบาล องค์ประกอบการสื่อสารแต่ละองค์ประกอบต้องมีความเหมาะสมเฉพาะเพื่อให้การสื่อสารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

(1) ผู้ส่งสาร คุณลักษณะที่จำเป็นคือ เป็นนักบวชหรือผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการยอมรับ สอดคล้องกับเชียรชัย อิศรเดช และพระมหาประยูร ธรรมจิตโต (อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ 2552: 398-399) ที่ระบุว่า ผู้ส่งสารที่มีความน่าเชื่อถือจะมีผลต่อประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการสื่อสารเป็นอย่างยิ่ง

(2) สาร การเลือกใช้เนื้อหาสารสำหรับเด็กอนุบาลนั้น ผู้วิจัยเลือกเนื้อหาในนิทานชาดกซึ่งเป็นเนื้อหาที่เด็กรับรู้ได้ง่าย เนื่องจากเป็นเรื่องที่มีเนื้อหาสนุก น่าติดตาม ตรงกับความสนใจของเด็กที่ส่วนใหญ่ชอบฟังนิทานอยู่แล้ว อีกทั้งนิทานชาดกยังช่วยส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่เด็กอีกด้วยสอดคล้องกับของชิงไฉน (อ้างถึงในไพพรรณ อินทนิล 2543:71) ที่กล่าวว่า การเลือกนิทานให้เหมาะกับเด็กอายุ 4-5 ขวบ ควรเป็นเรื่องในลักษณะที่

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

เป็นเรื่องสั้นๆ เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน เช่น นิทานเกี่ยวกับสัตว์ที่กระตุ้นให้เกิดจินตนาการโดยการนำนิทานชาดกมาเป็นบทเรียนธรรมะที่ใช้สอนเด็กอนุบาลนี้สอดคล้องกับความเห็นของพระมหาบุรณะ ชาตเมโธ (2542:198) ที่กล่าวว่า การสื่อสารโดยใช้นิทานชาดกเป็นกุศโลบายในการสอนนั้นมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะมีตัวอย่างมากมายที่สามารถเอามาใช้สอนได้ อีกทั้งการเล่านิทานประกอบการเรียนการสอนยังช่วยให้เข้าใจความหมายได้ง่ายและชัดเจน ช่วยให้อ่านจำแม่น ย้ำ เห็นแจ้ง และเกิดความเพลิดเพลินทำให้การเรียนรู้มีรสยิ่งขึ้น (พระธรรมวิภู 2547:59-71)

(3) สื่อ การเลือกใช้สื่อวีดิทัศน์(การ์ตูน) และกิจกรรมประกอบการสื่อสารบทเรียนธรรมผ่านนิทานชาดก สอดคล้องกับแนวคิดของชองซิกโคไลน์ (อ้างถึงในไพพรรณ อินทนิล 2543:71) ว่าสื่อที่นำมาใช้ประกอบการเล่านิทานที่เหมาะสมจะทำให้การเล่านิทานมีรรถรสยิ่งขึ้น โดยเฉพาะนิทานที่เป็นการ์ตูน สัตว์ และธรรมชาติ (สุชา จันทรเฒ 2538:47) ในส่วนของกิจกรรมที่ออกแบบเมื่อใช้ในการสื่อสารบทเรียนธรรมผ่านนิทานชาดก นั้น พบว่ากิจกรรมส่วนมากมักเป็นกิจกรรมรูปแบบการสื่อสารภายในบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุชา จันทรเฒ (2538) เช่นกันที่ระบุว่าเด็กวัยนี้มักสนใจการเล่นคนเดียวมากกว่าจะเล่น เป็นกลุ่มกับเพื่อน และมักสนใจการเล่นที่ต้องใช้จินตนาการ และสอดคล้องกับแนวคิดด้านการสื่อสารของเชิรชัย อิศรเดช และพระมหาประยูร ธรรมจิตโต (อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ 2552:399) ที่ระบุว่า การสื่อสารภายในบุคคลเป็นการสื่อสารรูปแบบสำคัญของการสื่อสารศาสนา โดยเริ่มจากการพิจารณาใคร่ครวญไปจนกระทั่งถึงการทำความเข้าใจที่ตาม นอกจากรูปแบบการสื่อสารภายในบุคคลแล้ว ผู้วิจัยยังได้ออกแบบการสื่อสารรูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคล และการสื่อสารกลุ่มเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมกับการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับพิสุทธา อาริราษฎร์ (อ้างถึงในพรพนา ดวงบุตร 2555:57-58) ที่เห็นว่า การมีส่วนร่วมจะช่วยทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีและมีทักษะมากขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียน มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ผู้สอนจึงควรออกแบบการเรียนการสอนให้มีปฏิสัมพันธ์ในระดับที่เหมาะสม

(4) ผู้รับสาร กระบวนการสื่อสารในบทเรียนธรรม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย และออกแบบกระบวนการสื่อสารให้สอดคล้องกับวัยของผู้รับสารซึ่งในที่นี้คือ เด็กอนุบาลระดับอายุ 5-6 ปี ซึ่งเด็กในวัยนี้มีความอยากรู้อยากเห็น สนใจในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวเขาเอง นิทานเกี่ยวกับสัตว์ต่างๆ และนิทานชาดกส่วนใหญ่ที่นำมาสื่อสารกับเด็กจึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับสัตว์พูดได้ เพื่อให้ตรงกับวัยและความสนใจของเด็ก ส่วนระยะเวลาของการนำเสนอและทำกิจกรรมนั้นใช้ระยะเวลาสั้นๆ เพื่อให้ตรงกับระดับความสนใจของเด็ก เพราะช่วงความสนใจของเด็กวัยนี้อยู่ในระยะสั้น การทำสิ่งใดก็จะแสดงความกระตือรือร้นในระยะแรกๆ เมื่อหมดความสนใจและจะเลิกทำทันที ดังนั้นนิทานชาดกเรื่องที่น่ามาเสนอให้เด็กชมนั้นจึงมีความยาวไม่มาก โดยมีความยาวประมาณ 5-10 นาที เป็นเนื้อหาที่ง่าย เพื่อให้สอดคล้องกับวัยของเด็ก การออกแบบบทเรียนธรรมสำหรับเด็กอนุบาล สอดคล้องกับแนวทางการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยของเขวพา เดชะคุปต์ (2542:50-51) ในประเด็นต่อไปนี้ 1. กิจกรรมที่จัดควรเปิดโอกาสให้เด็กรู้จักแก้ปัญหาและแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนเองอย่างอิสระ 2. ควรเน้นการปรับตัวของเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กเรียนและทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยการแลกเปลี่ยนสิ่งของ ทั้งของเล่น ของใช้ ฝึกการอดทน รอคอย และการทำสิ่งต่างๆ คนเดียวและเป็นกลุ่ม 3. การจัดประสบการณ์ควรเป็นพัฒนาการทางร่างกายให้มากที่สุด โดยให้เด็กมีโอกาสใช้กล้ามเนื้อใหญ่และเล็กในการทำกิจกรรมต่างๆ และฝึกทักษะต่างๆ ที่จะช่วยส่งเสริม

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

พัฒนาการทางร่างกาย โดยครูจัดเตรียมกิจกรรม ของเล่น และสื่อการเรียนรู้หลายๆอย่างไว้ให้เด็กได้มีโอกาสเลือก 4. ควรเน้นการพัฒนาสติปัญญา โดยการจัดประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมที่จะเน้นการพัฒนาทางสติปัญญาและการแก้ปัญหา 5. การจัดประสบการณ์ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความรู้สึกรักใคร่ ความคิดสร้างสรรค์อย่างเสรี โดยใช้วิธีหลายๆ อย่าง มากกว่าที่จะให้เด็กทำตามครูหรืออ่านเขียนอย่างเดียว

2. หลักธรรม และสัญลักษณ์ที่ใช้สื่อสารในบทเรียนธรรมะผ่านนิทานชาดกสำหรับเด็กอนุบาล ผลการวิจัยพบว่า หลักธรรมในบทเรียนธรรมะผ่านนิทานชาดกสำหรับเด็กอนุบาลเป็นหัวข้อธรรมะที่แสดงเพื่อให้เด็กประพฤติตามและไม่ประพฤติตาม โดยหัวข้อธรรมะมีสอดแทรกอยู่ในนิทานชาดกอย่างชัดเจน และมีการใช้สัญลักษณ์เปรียบเทียบเพื่อสื่อถึงความหมายของการกระทำที่ควรประพฤติและไม่ควรประพฤติ สอดคล้องกับมานิตา ลิโทชวลิต (2544:112) กล่าวถึง การใช้นิทานชาดกที่ส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 จำนวน 25 คน ผลการศึกษา พบว่า ครู หรือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยสามารถนำแนวทางการนำนิทานชาดกไปใช้ในการส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยมาปรับใช้กับนิทานอื่นๆ เนื่องจาก การนำนิทานไปใช้กับเด็กปฐมวัยเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาความสงบภายในของเด็ก นอกเหนือจากนิทานชาดกแล้วยังสามารถนำนิทานต่างๆ ไปส่งเสริมศีลธรรมด้านอื่นๆ หรือเป็นสื่อในการให้ความรู้แก่เด็กได้อีกด้วย เพราะเมื่อเด็กอยู่ในภาวะที่สงบแล้ว เด็กจะสามารถเกิดการพัฒนาการหยั่งรู้ต่อคุณค่าที่แฝงอยู่ในสิ่งต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ พระบุญ โชค ชยธมฺโม (2547:121-123) กล่าวถึง รูปแบบวิธีการเทศนาของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ทำให้ทราบว่า มีปัจจัยหลายประการที่มีผลต่อความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธ ศาสนา ดังนั้นรูปแบบ และวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมในรูปแบบต่างๆ ต้องรู้จักนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม และได้เสนอตัวอย่างการนำมาประยุกต์ใช้ดังนี้ การนำเสนอโดยการยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ การนำเสนอโดยวิธีการเปรียบเทียบ การนำเสนอโดยการยกพุทธศาสนสุภาษิต คำคม คำขวัญ การนำเสนอโดยการยกบทพระพันธ์ โคลงกลอน การนำเสนอโดยเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ในปัจจุบัน การนำเสนอโดยยกบุคคลตัวอย่างมาประกอบ เป็นต้น.

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1. การสอนบทเรียนธรรมะให้ได้ประสิทธิภาพสูงสุดควรให้ความสำคัญกับองค์ประกอบทางการสื่อสารทุกองค์ประกอบ คือ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร
2. หลักธรรมและสัญลักษณ์ที่สอดแทรกอยู่ในนิทานชาดกเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้ส่งสารต้องสื่อสารให้ผู้รับสารได้เกิดความเข้าใจร่วมกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาคู่มือวิทยากรในการสื่อสารธรรมะผ่านนิทานชาดกสำหรับเด็กอนุบาล
2. ควรมีการศึกษาวิจัยการสื่อสารธรรมะในลักษณะอื่นๆ สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายต่อไป

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2542). *ชุดวิชาการสื่อสารกับการพัฒนา*. (หน่วยที่ 14). สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต). (2547). *พุทธวิธีในการสอน*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันสื่อธรรม.
- พระมหาบูรณะ ชาดเม โธ. (2542). *เก็บเพชรจากคัมภีร์พระไตรปิฎก*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไพพรรณ อินทนิล. (2543). *เทคนิคการเล่านิทาน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สุวิยาสาน.
- พระบุญโชค ชยธมโม. (2547). “ศึกษารูปแบบและวิธีการเทศนาของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน.” *ปริญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. สาขาวิชาธรรมนิเทศ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
- พรรณมา ดวงบุตร. (2555). “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยใช้การสอนโดยสร้างสรรุทธาและโยนิโสมนสิการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราชญ์บุรี เขต 2.” *ปริญญานิพนธ์ หลักสูตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*.
- มานิตา ลีโทชลิต. (2544). “การวิเคราะห์นิทานชาดกที่ส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย.” *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการศึกษาปฐมวัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2542). *การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แม็ค.
- สุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ. (2547). *20 วิธีจัดการเรียนรู้ : เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และการเรียนรู้โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- สุวิทย์ มูลคำและอรทัย มูลคำ. (2550). *วิธีจัดการเรียนรู้*. พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- สุชา จันทน์เอม. (2538). *จิตวิทยาเด็ก*. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- dmc.tv. สืบค้นเมื่อ 20 /กุมภาพันธ์/58, จาก <http://www.dmc.tv/pages>.